

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető czikkek, mint az előfizetés pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvára a várba küldendők.

Megnyitó beszéd,

*melyet ft. dr. Schlauch Lőrincz szatmári püspök ur
8 excellentiája a sz. László-társulat 1881. szeptember
27-én tartott közgyűlésén mondott.*

A nemzet, mely észszerűen haladni kíván, köteles saját multját tiszteletben tartani és abból tanúságot meríteni, — megérteni a jelent, dolgozni és a percz jótekonyságával élni, melylyel, ha nem él, azt örökre elveszti, — végre bizni a jövőben és azt gondos körültekintéssel előkészíteni, mert a bizalmatlanság egyenlő a nemzeti hanyatlással.

A sz. László-társulat ezen meggyőződés alapján alakult, és alapítói e szempontból indultak ki, a midőn a társulatnak szerény közreműködését nemzeti nagy céljainkra felajánlották.

Hervadhatlan koszorúkkal diszített, tudományossága miatt mindenki által bámult bölcsességeért nagy tiszteletben tartott első elnöke e társulatnak Lonovics József kiemelt a multból egy magasztos alakot, és azt a társulatnak homlokára tűzvé, kifejezte azon kegyeletet, melylyel minden, akár egyes katolikus, akár az ország területén működő katolikus egyesület, — a nemzetnek dicső multjához ragaszkodik; feltüntette azon nagy gondolatot, melyet minden katolikus magyar szíve rejtekében buzgón ápol, hogy tudni illik a haza szeretetét soha el nem választja az anyaszentegyház szeretetétől, mert e kettő volt a nemzetnek fénycsillaga, az ország alkotásában, védelmében, működést haladásában és virágzásában, — oda mutatott azon kősziklára, melyhez lánczolták nagy királyaink azon irányelveket, melyeket a nemzetnek fejlődésében, átalakulásában és önállóságának biztosításában követni kell, hogy az azt környező más vallású és nemzeti ségi népek között el ne merüljön.

Lonovics szerette egyházát, szerette nemzetét, és hazáját. Mint katolikus püspök, örömmel üdvözölte a Balkán félszigetén az ötvenes években fejlődő katolikus mozgalmat, mely annyi bolgár szakadárt vezetett vissza az anyaszentegyház kebelébe, — mint magyar államférfi nem vonhatta ki magát azon hatás alól, mely alatt minden magyar áll, midőn nagy multjának emlékeit, melyet Nikápoly és Várna körül, valamint a Fekete-tengerig elterülő vidéken oly bőven találtak, lelkében folidézi. »Tudhatják ők, — így szól a nagynevű érsek az alakító gyűlésen mondott remek beszédében — tudhatják ők, — a Bolgárok — és mi sem teledjük, hogy országuk hajdan a magyar birodalom területéhez tartozván, ma is királyaink elévülhetlen jogu czimeinek és szent koronánk legszebb boglárainak egyikét teszi, hogy a nikápolyi és várnai gyászos emlékü csatákban elesett ezernyi ezer minden rendű magyarok csontjait ezen a hitért és szabadságért elvérzett keresztény hősök ereklyéit az ő sirjai hantjai fedik.«

A sz. László-társulat tehát működésének két irányt tűzött ki:

Először: Fenen hirdetni és ápolni azon nagy katolikus eszméket, melyek a művelődésnek és hazaszeretetnek leghatalmasabb tényezői voltak őseinknél és hazánk történelmében;

Továbbá: Ápolni és gyenge tehetségéhez képest támogatni a nemzetnek legkedvesebb eseményét, tudniillik: Magyarország nagyságának gondolatát; — ezen czélból felkeresni azon magyarokat, kiket a nemzet vándorutjában visszahagyott, vagy akik a nemzeti nagy katasztrófák következtében túllünk elszakadtak, vagy akik újabb időben életfentartási szükségből hazájukba távozni kényszerültek; ezeket szellemileg és anyagilag segíyezni, a katolicizmussal fenntartani bennök a távoli hazának emlé-

két, és így oda hatni, hogy a kötelék köztünk és ő közöttük soha meg ne szakadjon.

És e kettős irányt követte a társulat kezdetben, ezt követjük ma is.

Mi katolikusok azon meggyőződésben vagyunk, hogy valamint Európában általában a nagy sociális kérdések megoldása: úgy a civilizációnak keletfelé való terjesztése a nagy katolikus elvek segítségével hívása nélkül alig leend lehetséges.

Népek, melyek a haladásban megállottak, csak a multak emlékeiben élnek, ezekből táplálkoznak, ezeket őrzik meg dallamaikban, szokásaikban, erkölceikben és ha van rájuk nézve feltámadás, ez csak ezen emlékek alapján történhetik.

Kísértsük meg Keleten a nyugati civilizációt a szabadelvűség alapján meghonosítani, és tapasztalni fogjuk, hogy törekvésünk vagy meddő lesz, vagy a mi veszedelmesebb, a szabadelvűség nyomain a nihilismus fog felburjánozni.

Nem zavar bennünket azon ember- és államboldogító lármája, kik a vallástól és különösen a catholicismustól megtagadják az államalkotó és államfentartó erőt. Mert valamint a régi társadalmak alkatrésze a vallás volt, úgy az európai civilizációnak alkatrésze, sőt megteremtője a catholicismus volt; ez két oly igazság, melyet semmi történelembuvár el nem tagadhat.

Európa tesz mellettünk tanúságot. Róma és Görögön hanyatlottak, midőn vallástalanokká lettek; Európában pedig a művelődés mérlege emelkedett vagy hanyatlott, a mint a catholicismus nagy eszméi latba vettek vagy eldobattak.

Comte, Draper, Buckle Lecky és utánuk az újabb culturtörténészek azok, kik a catholicismusnak e tekintetben valahára igazságot szolgáltatnak. Mindnyájan a positiv bölesészetnek hívei, tehát a per excellence positiv catholicismusnak ellenségei lévén, nem tartózkodnak nyílt őszinteséggel véget vetni azon szégyenletes kétszínűségnek, mely a szabadelvűség leple alatt s előtérbe állítja az egyes katolikusoknál előfordult, soha az embertől, mint embertől el nem választható visszaéléseket, hogy magának a catholicismusnak és nagy eszméinek hatását kisebbitse; ellenben egekig magasztalja saját műveit, melyeknek kétes becséről a világ mindinkább meggyőződik.

A szabadelvűségnek nincsen termékenyítő, üdös gondolata, mely eredetileg sajátja volna; ál, vagy kölcsönzött fény az, mint a bolygónak fénye,

melyet a naptól nyer. Avagy mondjanak nekünk egyetlenegy nagy erkölcsi eszmét, melyet a catholicismus már két ezer év alatt magáénak nem vallott volna vagy melyet ma megtagadna. Összeesküvések, forradalmak és mindazon elvek, eszmék, politikai tuzások, socialis őrgöngyösek, melyek ma Európát rettegésben tartják, távol állanak e catholicismustól. A szó legnemesebb értelmében conservativ lévén, magában foglalja mindazon elemeket, melyek midőn az észszerű haladást előmozditják, egyszersmind megvédik a társadalmat [a széthullástól. A kik pedig ezen nagyszerű szellemi és erkölcsi tényezőnek hatalmát ma kicsinylik, utasítjuk őket azon államok szomorú tapasztalataira, hol midőn ennek hatását gyengítették, a szétfoszlato elemek erejét növelték.

És mivel mi úgy vagyunk meggyőződve, azt hisszük, hogy ha Magyarországnak küldetése a művelődést a nyugot és kelet között közvetíteni, ez a catholicismus nagy elveivel és intézményeivel történhetik legsikeresebben, és a sz. László-társulat csak mint szerény napszámos áll azon nagyszerű törekvések és czélok szolgálatában, — melyek a keletet a civilizációnak visszahódítására irányozzák. Mert:

Egymásik meggyőződésünk az: A ki kívánja, hogy Magyarország erősödjék benn, és hogy barátságos népek vegyék körül kinn, annak nem szabad kicsinyleni a catholicismust.

(Vége köv.)

A nők neveléséről.

Irta Fenelon.

Francziából fordította: SZÉKELY ANTAL.

(Folytatás.)

V. Fejezet. Közvetett oktatás: nem kell a gyermekeket megerőltetni.

Azt hiszem, jó e közvetett tanításmódot, mely nem oly unalmas a gyermekre, mint a leczkék és utbaigazitások, minél gyakrabban használunk, ha másra nem, legalább arra, hogy felköltsük figyelmüket a példákra, melyeket követniök kellene.

Igy néha-néha kérddheti előttük egy egyén a másikat: „Miért teszed ezt?” s a másik: „ezen és ezen okból lettem“. Például: „Miért vallottad be hibádat?” „Azért, mert még nagyobbat követtem volna el, ha azt hazugság által gyalázatosan eltagadom és mert nincs szebb dolog, mintha valaki egész nyíltan bevallja: „hibáztam.“ Erre az első megdicséri azt, ki önmagát vádolta; mindennek azonban szenvedő tettetés

nélkül kell történnie, mert a gyermekek sokkal belátóbbak, minl gondoljuk, s mihelyt bizonyos képmutatást vesznek észre azokban, a kik őket oktatják, rögtön elvesztik 'természetes egyszerűségüket és bizalmukat.

Már említettük, hogy a gyermek agyának melegsége és légysága folytonos mozgásra készíti őket. Az agy e légységéből származik az, hogy minden dolog könnyen benyomódik, s hogy az érzékek alá eső tárgyak képei náluk igen élénkek. Ezért sietnünk kell a fogalmakat minél hamarább beírni fejökbe, addig, míg jellemük lassanként fejlődik, de fölötté meg kell választanunk a képeket, melyeket beléjük vésünk, mert ily kis és értékes edénybe csak a legválogatottabb dolgokat helyezhetjük el; és nem szabad elfelednünk, hogy e korban csakis oly dolgokat kell lelkükbe öntenünk, melyeket az egész életükre kívánunk beléjük oltani. A legelső képek, melyek akkor vésetnek be, midőn az agy még egészen lágy, s midőn még semmi sincs beírva, a legmélyebbek: később a mint a korrall az agy keményedik e képek is jobban-jobban megerősülnek, míg végre kitörülhetlenekké válnak: innen van az, hogy még a későbbi korban is egész határozottan emlékszünk a gyermekkori dolgokra daczára annak, hogy rég történtek, míg ellenben csak homályosan emlékszünk vissza azokra, melyek a későbbi korban történtek, mert ezek nyomai már a teljesen megkeményedett és más képekkel telt agyra estek.

Alig hisszük el, midőn ily okoskodásokat hallunk, pedig önkénytelenül s észrevétlenül magunk is így okoskodunk. Nem mondjuk-e naponként: „Megjöttek arczredőim, én már vén vagyok arra, hogy megváltozzam, engem így neveltek?” De különben is nem találunk-e különös örömet a gyermekkori képek felújításában? Nem azok képezik-e leghatalmasabb hajlamainkat, melyeket e korban szereztünk? Nem bizonyítja-e mindez eléggé, hogy az első szokások a legerősebbek? Meg kell azonban vallanunk, hogy ha a gyermekkorban könnyen vésődnek is a képek az agyba, annál kevésbbé fogékonyak az okoskodásra. Az agynak e nedvessége, mely a benyomásokat oly könnyen magába veszi, nagy hővel lévén összekötve, izgatottságot szül, mely minden következetes figyelmet megakadályoz.

Olyan a gyermek agya, mint a szélnek kitett gyertya. Lángja folyton ingadozik. A gyermek kérdez valamit tőlünk, s mielőtt felelnék rá, szemei már is a padlózatán járnak, megszámitja az oda festett alakokat, vagy az ablak üvegtábláit, ha vissza akarjuk előbbi tárgyahoz vezetni terhére leszünk, mintha bilincsen tartanók. Nagy gonddal kell tehát kimélnünk szerveiket, várva a míg megerősödnek; válaszoljunk rögtön kérdéseikre kimerítően, hadd legyen idejük tetszés szerint más kérdéseket adni. Csak kíváncsiságukat igyekezzünk fentartani, s halmozzuk össze emlékezetekben nagy tömegét a jó anyagoknak, megjön az idő, midőn maguk fognak gyűjteni s midőn agyuk megszárdulván összefüggően kezdenek gondolkozni: ez idő-

től fogva csak arra kell szoritkozunk, hogy helytelen okoskodásaikat helyreigazítsuk, s különböző alkalmak szerint tulterhelés nélkül, értessük meg velők, mit tesz egy következtetést levonni.

Hagyjuk tehát játszani a gyermeket s kössük össze az oktatást játékunkkal, a bölcsesség csak ritkán és nevető arczczal jelenjék meg előttük. Óvakodjunk őket kíméletlen pontosság által kifárasztani.

Ha a gyermek az erényről szomorú és sötét képet alkot magának, ha a szabadság és rendtelenség kellemes alakban tűnik föl előtte: minden veszte van, hiába fáradunk. Soha se engedjünk tehát, hogy szolgálkú és rendetlen emberek neki hizelkedjenek. Az ember annak, a kit szeret, erkölceit s gondolkodásmódját is megszokta szeretni, s az élvezet, melyet a romlott emberek körében találunk lassanként becsülünk kész bennök még olyat is, a mi megvetendő.

Hogy kedvessé tegyük a jó embereket a gyermekek előtt, figyelmeztessük őket mindarra, mi az emberekben szeretetre méltó és kellemes: őszinteségükre, szerénységükre, önzetlenségükre, hűségükre, megbízhatóságukra, főleg pedig jámborságukra, mely forrása a többi erénynek.

Ha valakin ezek közül a gyermek egy vagy más dologban megütköznék, így szólhatunk hozzá: E hibák nem a jámborságból erednek, sőt ha ez tökéletessé válik eltávolítja, vagy legalább is enyhíti azokat. — De mindezek daczára nem kell a gyermekekkel erőszakosan megkedveltetnünk oly jámbor egyéneket, kiknek külseje visszasztító.

(Folyt. köv.)

A közönséges fűtő- és világító anyagoknak égése tekintettel némely tűneményre és a háztartásra.

A testek égése a körlégben, mint tudjuk (l. a. Közmsz. 32. sz.) feltételezzetik az éleny jelenlététől s ennek rovására történik anélkül, hogy ezáltal a körlég élenytartalma csökkenne vagy az elégett anyagok megsemmisülnének. Nem, sőt égés után a testek, ideszámítva az égési terményeket is, sulyokban nyernek s annyival lesznek nehezebbek, mennyi a megkötött éleny. Már régen tapasztalták azt, hogy a levegő befolyással bir az égésre, de hogy miből áll ezen befolyás, azt sokáig nem tudták megmagyarázni.

Ennek kikutatására Lavoisier olmot tett egy üveg lombikba s aztán megmérte a lombikot tartalmával együtt és addig hevitette, míg a bezárt ólom kinézése változást szenvedve, földnemü testté változott át. Elégés után kihülve, megmérte a lombikot, sulya annyi volt, mint előbb. Ekkor letörte a lombik nyakát s a mérlegre vitte ismét az egészet s azt találta, hogy a lombik sulya változott. Égés alkalmával ugyanis a lombikban foglalt levegő élenye felhasználtatván, a kinyitátnál ugyanannyi mennyiségű levegő tódult be, így a

mbik sulya az elhasznált éleny mennyiségével volt nagyobb.

Ha 12 szemer tiszta szenet — vagy gyémántot — elégetünk, 44 szemer szén dioxydot (szénsav-gáz) nyerünk.*)

Midőn valamely testet meggyújtani s égetni akarunk, mindannyiszor bizonyos mennyiségű élenytartalmu levegőt kell az égő testhez bocsátanunk es az égés alatt felhasznált s élenyétől megfosztott s az égést nem tápláló égési termékekkel kevert levegőt gyorsan el kell távolítani.

Egy szűknyaku üvegbe bocsátott gyertya, melytől a levegő nincs teljesen alzárva, csakhamar elalszik, részint az éleny felemésztése, részint pedig a meggyült s az égést nem tápláló égési termékek miatt, míg egy mindkét végén nyílt csőben tovább s nagyobb fényvel éghet.

Ha égő gyertyát helyezünk egy üres tiszta száraz palaczkba, s ebben rövid ideig égni hagyunk, a palaczk fala csakhamar harmattal vonatik be és ha a palaczkba tiszta mésvizet öntünk s vele a palaczkban foglalt levegőt összerázzuk, a mésviz megzavarodik, annak jeléül, hogy a palaczkban egy oly légnemű test foglaltatik, melynek sajátsága a mésvizet megzavarni. A mésviz közönséges tiszta levegő által nem zavarodik meg.*)

E kísérlet mutatja, hogy az égés által két termék keletkezett: vizgőz, mely az edény oldalán mint harmat látható, s egy szintelen gáz, mely a mésvizet megzavarja; ez a széndioxyd vagy szénsav-gáz; égő test ily gázzal telt edénybe hozva elalszik, élő állatok benne megfulnak, mint épen a légenyben.

Valahányszor tehát széntartalmu test ég el, mindannyiszor szénsav fejlődik, melyet, — hogy az egészt fentarthassuk — e többi égési termékekkel együtt az égő testektől el kell vezetni.

Ilyképen az égés további folyamata biztosítva lévén, hogy már most az égő anyagok fűtő és világító képességét is növelhessük, szükséges arra ügyelnünk, hogy ezek égés alatt minél nagyobb kiterjedésben érintkezzenek a levegővel, ezt pedig két módon érjük el: ha a tüzelő és világító készülékekben az égő anyagokhoz minél több levegőt vezetünk; és ha azokat lehetőleg szétoztjuk.

A régiek fűtő- és világítókézülékei nagyon egyszerűek voltak s az említett feltételeknek csak részben feleltek meg, a mennyiben a fűtő és világító anyagok szilárd alapokon, előbbieken földön, köveken vagy érczlapokon, utóbbiak lapos edényekben égettettek el, midőn a körlég élenye csakis az oldalaslag férhetett az égő testekhez.

A tüzelők javítására nézve akkor tétetett az első lépés, midőn azok — valószínűleg a szemet és tüdőt rontó kellemetlen füst eltávolíthatása céljából — cső-

vek és kéményekkel láttattak el, és a világító anyagokat: zsirt, fagyut, viaszot, gyántát vagy gyapot-belen, vagy mint fáklyát égették el.*)

A kéményekben ugyanis az égésnél elhasznált élenytelen, s más égési termékekkel kevert levegő a hő által kiterjesztetvén, könnyebb lesz és felemelkedik, mi által ismét nagyobb mennyiségű levegő juthatván az égő anyaghoz, az égés gyorsabb.

Ha a világító anyagbelen vagy mint fáklya éghet, részecskeinkább szétterjesztetvén, nagy felületen érintkezhetnek a körléggel s ezáltal fűtő- és világító képességük is növekedik ugyan, de még sem oly mérvben, mint az máskülönben lehetséges volna, minthogy itten a levegő élenye csak oldalaslag érheti az égő testet.

A levegőnek ugyanis lehetőleg alulról kell az égő testhez jutnia, e végett szükségesek: a tüzelőknél a rostélyok vagy szénrácsok, világító lámpáiknál a láng alatt kerekken lyukak és nyiladékok a léghezuzam fentartására pedig kémények, csövek és üveghengerek. A fűtő és világító készülékek ily berendezése mellett, a lámpáknál különösen az üres közbelek alkalmazása által lehetséges — ha minden itt felmerülő mellékfeltételek is tekintetbe vétetnek — az égést bizonyos fokig gyorsítani és az égő anyagokból annyi fűtő és világító képességét nyerni, mennyi csak a közönséges sűrűségű légköri levegővel eszközölhető.

A rostélyokkal ellátott tüzelőknél a légkör élenye a tüzhöz nemcsak oldalaslag, hanem alulról, sőt a legjobbaknál csakis alulról jut; világító szereknél pedig különösen a körégetőknél a láng belsejébe is férhetvén, ezáltal az égő anyagok sokkal gyorsabban, nagyobb hő- és fénykifejléssel éghetnek, mialatt az égési termények a légenyvel elegyülve a kémények- és csövekben gyorsan emelkedhetnek. Az emelkedés pedig annál gyorsabb, minél inkább át van melegedve a kémény vagy a cső, minthogy ezáltal a légnemek az égés alatt nyert könnyűségüket el nem veszítve szállhatnak a magasba, a mialatt ismét a levegő gyorsabban toluhatván a rostélyon át az égő testhez, itten folytonos léghezuzam támad.

A tüzhelyek építésénél tehát arra kell ügyelni, hogy a rostély nagysága, nyílásai és a kémény ürege helyes viszonyban álljanak az égetendő fűtő anyagok tömege és természetéhez.

Szentmiklós Jend.

(Vége köv.)

T Á R C S A.

A lourdesi zarándokok.

Hol Istenkegy virul Pyrénék tövében,
S örömköny csillámlik ezer szem tükrében:

*) Dr. Thán K. Egyet. előad. jegy.

(* Roscoe-Schorlemmer. Lehrbuch der Chemie.

*) Doeberiner. Verbrennungs-Processe.

Mi az, mit ájtattal kísérnek a hivek ?
Fáradt vándorcsoport — igaz magyar szívek . . .
Élükön egy főpap ihlet arczatja,
Imádkozni mennek, minden azt mutatja ;
*„Imádkozni jöttünk . . . gyászol magyar hazánk,
Könyörögj érteink Boldogasszonyanyánk . . . !”*

— — — — —
Fenn lobog a zászló ekes arany színnel,
Feldobog minden szív az „ajándék szívvél“. . .
Kigyul az ős nemes méltóságos arcza,
Mint az elődöké . . . ha Hunyadi harcza
Hívta kereszt alá a vitéz magyar kart,
Melyet szent olvasó drágaköve takart, . . .
Im mosolyg a szent kép . . . Máriához mennek,
Lábaihoz zászlót, arany szívet tesznek . . .
S felzokog a ének: „Pusztulni kezd hazánk
Könyörögj érte Boldogasszonyanyánk . . . !”

— — — — —
Látom a lelkemben régi idők népét . . .
Mária nevében vívott csaták képét . . .
E zászló : a nemzet régi dicsősége
Ez a szív : szent hite, drága öröksége . . .
E kettő forrt össze Mária nevével,
Ha a magyar kardját létéért vevé fel . . .
Ujból zeng az ének: „*ezekért esd hazánk,
Könyörögj érteink Boldogasszonyanyánk . . . !”*

— — — — —
Kik így imádkoztok a szép Gave mellett,
Ott, hol annyi fájo köny eltemetve lett,
Felétek száll szívünk legőszintébb hangja
Áldjon meg titeket édes hazánk Anyja . . .
(Maros-Ujvár.)

Fülei Sz. Lajos.

Emléklapok egy püspöki körut alkalmából.

(Folyt.)

Boicza, még ma is meglehetősen virágzó bányahelység, a Solymostól Brádig vezető ut jobb oldalán fekszik ; terebélyes akác, de legtöbbszörre gyümölcs fákkal beültetve, s a keletől nyugatra húzódó erdőborította bányahegyek völgyületébe mintegy beékelve, a Brádról Boiczára tartó vándor előtt úgy tűnik föl, mint egy a terebélyes ágak hűs árnyából kikandikáló valamely madártészék. Talaja, mint legnagyobb részén a bányavidéknek rendkívül bő gyümölcs-termő, mi nem csekély segélyére van a hanyatló bányászat folytán elszegényedett népnek. E bányahelység délkeleti és délnyugati oldalán magas bányahegyek csoportosulnak egymásmellé, melyek majd mintegy birokra kelve egymásfélő tornyosulnak, majd meg hirtelen ketté szakadnak, míg észak felé virágzó rétekké és dus kalászu rónasággá lapulnak el. Már e jelenség, valamint az eléggé magas, de midamellett erdőborította bányahegyek tanusítják, hogy Boicza éghajlata többé már nem oly zord, fekvése nem oly kietlen vad, mind ez Nagygáton és Hondolon is tapasztalható.

A nap már a láthatár fölé emelkedett vala, midőn a jótékony álmoban felüdvülve nyughelyünket elhagytuk. A

szükségletek előkészítésével valék elfoglalva, midőn egyszerre vidám gyermekhang ütötte meg füleimet.

— „Jó reggelt papbácsi!“ — hangzott egyszerre négy ajakról.

— „Jó reggelt kívánok nektek is kedves gyermekek“ — mondám. — „Nos mi az újság ?“

— „Újság papbácsi! — újság sok, nagyon sok van!“ — szólalt meg M. a négy közül a legidősebb.

— „Hogyan ?“ — kérdém — „oly kora reggel, és még is már oly sok újság van ?“

— „Igen, igen!“ — erősíté a beszédes kis lány ragyogó arczezal — „hisz nézze csak papbácsi, nagybátyánk mindenünknek új imakönyvet ajándékozott.“ S ezzel a három lány egyszerre nyujtá át a kapott ajándékot, kíváncsian várva az ítéletet, hogy melyik nyeri meg leginkább tetszésemet.

— „Szép, mind szép kedves gyermekek“ — mondám — „e könyvek úgy vetélkednek egymással a szépségben mint — remélem — ti a jószágban.“ — Mit szölsz hozzá G.-ke ?“ — kérdém a középső lánykát.

„Igen ám!“ válaszolt a kérdezt — „mi mindannyian jók is volnánk, csak ez az I—cz, ez boszant mindig bennünket, s nem hagy nekünk békét soha.“ —

„Hát te kis nebulo“ — mondám a vádlotthoz fordulva — „Hát te is itt vagy? hallo-d-e milyen szépen lezajzolának? Nos lássuk te kaptál-e könyvet?“

„Én csak képet kaptam“ — válaszola a meg nem rettent apróság, pajzán kis szemeit rám szegezve — „mert ezek a csunya lányok azt mondták nagybátyámnak, hogy nekem könyvet ne adjon, mivel én még nem tudok olvasni, pedig a tata engem is tanít írni, olvasni, s ezután iskolába is fogok járni, és akkor — ugy-e papbácsi? — még szebb könyvet fogok nagybátyámtól kapni, mint ezek a csunya lányok.“

„No hallja csak papbácsi!“ — vágott közbe L-a a kisebb lány — „most is mind csunyaának mond bennünket, pedig ő a csunya és rossz.“ —

— „Ugy van, ugy van papbácsi!“ — erősíték most mindannyian a lányok — „ő mindig gonyol bennünket, pedig mi nem bántjuk őt soha.“ —

A kis vádlot hozzá intézett feddő szavaimra nem igen látszott zavarba jöni, mert már egy hatalmas replikára készült, melylyel mindhárom vádlónak egyszerre akart felelni, én azonban látva a kitörő félben lévő zivatart, azzal vetetem véget a további ártatlan versenygésnek, hogy a már fölkészült lányokat magammal vittem a templomba, hagyva a kis nebulot fapapirpáján tova száguldani.

Ezalatt elérkezett a sz. ténykedések kezdetének kitűzött ideje is, mi három taraczk durranással jeleztetett. Az ünnepélyes szent mise és egyházi beszéd után 116-ot bémált meg ő Méltósága, kik ezen szép ünnepélyre mindnyáján a legnagyobb szorgalommal előkészítve valának.

Ebéd után, — melyre mintegy 40—45 személy volt hivatalos, s melyen t. Steinicz Ede helybeli lelkész ő Méltóságát, ft. Ninger I. főesperes ur pedig a derék, fáradhatatlan háziasszonyt, a páratlanul gondos jó anyát és áldozatkész, előzékeny, hű nőt szeretett családjával együtt, köszöntötte föl, — ő Méltósága kíséretében kedves házigaz-

dánknak egy negyedóránra fekvő szép terjedelmű és gazdasági tekintetben mondhatni mintakertjét tekintettük meg, mely szépen rendezett és gondozott gyümölcsfáival, sorba állított hatalmas szénakazalaival és gazdagon megrakott remek csűrével igen kellemes benyomást gyakorolt mindnyájunkra.

E kedves kirándulás után, igen jól esett újra a családi körbe visszatérve az izletes vacsorát vidám csevegések között elkölteni, s így habár rövid időre is élvezni azt, mit oly sokaknak egy magasabb hivatás következtében, nemes lemondással nélkülözniök kell.

Másnap délelőtt az olvasott sz. Mise után az iskolát látogatta meg ő Méltósága, hol személyesen győződött meg arról, hogy tekintve az iskola kötelezettek naponként növekvő számát ezen iskola tervbe vett megnagyobbítása elkerülhetlenül szükséges, mire nézve böles és tapintatos utmutatásai sem késett ő Méltósága az ügynek újabb lendületet adni.

A családiás körben elköltött ebéd után a szívességnek és hódalatteljes tiszteletnek újabb nyilvánulásai között indultunk tovább *Körösbányára*.

Boiczától Körösbányára az ut Brádon vezet keresztül mely Körösbányának leányegyháza. Itt daczára a katolikus hívek igen csekély számának, s a tul többségben lévő reformátusoknak és románoknak valóban lelkes fogadtatásba részesítették ő Méltóságát, kit ezen szívesség annál is inkább meglepett, mert arra a legkevésbé számított. Pankl főgondnok ur szívélyes üdvözlete és annak nem kevésbé szívélyes viszonzása után a jelenleg épülőfélben lévő esinos kis templomot tekintette meg ő Méltósága, mely után egy-két látogatást tevén a nevezetesebb családoknál utunkat tovább folytattuk Körösbánya felé.

Brádtól Körösbányáig egy óráig tartó egyenes ut vezet. Nem messze ez átből az ut szélén balra egy magános kápolna áll esinos kerítéssel körülvéve, melyet Hora és Kloska a szerencsétlen véget ért román lázadók nevével hoznak kapcsolatba; ekerítés közepén, nem messze a kápolnától pedig egy óriási tölgyfa díszleg, melyhez meg ismét Urbannak a híres 48-ki vezérnek nem épen kedves hangzása neve fűződik; hogy miért? e kérdésre nem kaphattam kellő fölvilágosítást.

Körülbelül 6 és fél órakerkeztünk meg Körösbányára, hol mindjárt a város végén felállított diadalkapu előtt egy fényes küldöttség élén a szolgabíró gyöngékedése miatt a segédszolgabíró talpraesett beszéddel fogadta ő Méltóságát. P. Burecz helybeli lelkész pedig beláthatlan néptömegtől körülvéve szívének és lelkének egész melegével köszönté ő Méltóságát, emelkedett szavakban invén ki hön dobogó szívének legszentebb érzelmeit. A gyönyörű és valódi izléssel fölékített templomban ő Mltga püspöki áldásában részesítvén a szép számban összesereglett híveket, a gondosan conservált meglepő tisztaságu, szorgalmas és fáradhatlan munkásságu házigazdára mutató residentiába vonultunk vissza, hol ő Méltósága Ribiezey Ferencz egykori kedves tanulótságának látogatását fogadta meghíván őt egyszersmind a nemsokára föltalált estebédhez is. Kedves volt látni a két régi bajtársat az elmúlt emlékek fölött elmerengve örömtől csillogó szemek,

kel tekinteni a jelenre, melyben az egyszer megkötött szívbeli frigy szent kötelékét nemcsak meg nem lazulva, de sőt az évek multával inkább megerősödvé találták.

Másnap, szept. 8-án, vagyis a bold. Szűz születése ünnepén, ünnepélyes szent Mise és szentbeszéd után 66-ot részesítvén a bérmlás szentségében, a különmemű látogatók és tisztelgők egész sorát fogadta ő Méltósága, miket a kedélyes ebéd végeztével tartott déleesti isteni tisztelet után azonnal viszonzni is kívánt, mely czélból mlts. Ribiezey ur esinos fogatát ajálotta föl ő Méltóságának.

Csendes, zavartalan álomban kipihenve a nap fáradalmait, szept. 9-én reggel Brádon és Krisesoron át *Abrudbánya* felé vettük utunkat. — Nem mellözhetem hallgatással, sőt kiválóan kiemelendőnek tartom az abrudbányaiak azon előzékenységét, melynélfogva, daczára a nemcsekély fáradtságnak, melyben a Mihelény és Abrudbánya között fekvő négy órát igénybe vevő Vulkan megmászása kerül, már Krisesoron nsgs. *Pálffy Sámuel* bányanagy ur vezetése alatt egy több tagból álló küldöttség fogadta ő Méltóságát. — Délután 2 óra lehetett, midőn a krisesóri egyházi gondnok ur szíves vendégszeretetéből, elköltött ebéd után a küldöttség kíséretében elindultunk. Mihelényig kitartóan jó utunk volt, de innen kezdve, bárha a közbeeső helységek mindent elkövettek az utak jókarba hozására, mindazonáltal nem maradhattunk mentek a sok esőzés által megrongált utak kellemetlenségeitől. Három órai ügetés után végre a tulajdonképeni Vulkan aljában voltunk, hol a felállított diadalkapunál banderiumos küldöttség várakozott megérkezésünkre. Itt a megye nevében t. Damó Vilmos segédszolgabíró ur lelkes beszédben üdvözölvén ő Méltóságát, a felharsanó éltlen kiállások és taraczkok durrogása között tovább folytattuk már sokkal kellemesbé vált utunkat. Abrudbányától mintegy félórányi távolságra újabb küldöttség élén *Boér Béla* egyházi főgondnok ur remek beszédben üdvölte ő Méltóságát; Abrudbányán pedig a város végén díszleg diadalkapunál óriási néptömeg jelenlétében Abrudbánya polgármestere meleg szavakban tolmácsolta a város osztatlan üdvkülvételeit.

Végre a 48-ik zavaros időkben sokat szenvedett, de ma már hála Istennek és a buzgó abrudbányai hívek áldozatkészségének majdnem telyesen helyreállított templom elé érkeztünk, hol Hendel Ede helybeli lelkész megindító szavakban adott kifejezést maga és hívei nevében a nagy szerencse fölötti örömüknek.

Este 8 órakerkeztünk meg a város Méltóságát, mely alkalommal Boér Béla rövid, de annál tartalmasabb szavakban fejezte ki a város hálaérzelméit és hódoltát, mire ő Méltósága szintén igen szívélyes szavakban válaszolt, megköszömvén a szeretet és tiszteletnek ilyenmü nyilvánítását, a melyben derék város önmagát tisztelte meg. A kedélyes vacsora után ő Méltósága a plébánián maradván, mi Ninger főesperes ural Boér Béla ur fölajálott sóivességét vettük igénybe fáradt tagjainkat nyugalomra hajtandók.

(Folyt. köv.)

Kisebb közlemények.

— **Nyilvános köszönet.** Alattirt a magam és szerencsétlen tűzkárosult hiveim nevében a fiui hála legszentebb adóját rovom le akkor, midőn ezennel ünnepélyesen és nyilvánosan legalázatosabb köszönetet mondok Dr. Fogarassy Mihály kegyelmes Püspök urunk és Atyánk ő nagyméltóságának — ama még az élet hanyatló korszakában is éltető és vigasztaló atyai szívjóságáért, mellyel a jelen év augusztus 25-én alig pár óra lefolyása alatt egy ismeretlen okból támadt tűzvész által sujtott 16 gazdának, a rideg s korán beköszönvén téli időszak által is nagy mérvben fokozott, nyomorát ötven forinttal ó. é. enyhíteni kegyeskedett.

Az isteni Bölcs-Gondviselés örökadjék a szüntelen jó tettekben élő s már 82-ik évre emelkedett főpásztori drága élet felett s az épen alkalmas időben nyújtott becses adományért a mi legalázatosabb fiui köszönetünk mellett adjon bő jutalmat mennyben:

„Retribuere dignare Domine omnibus nobis bona facientibus“.

Bereczk. 1881. szept. 27-én.

Bálint László.
helyi lelkes.

— **Meghívás.** A csikmegyei ált. kath. tanító-egyesület szerencsés volt felsőbb helyről megbízatást nyerni arra, hogy indítson mozgalmat „Erdélyegyházmegyei rom. kath. tanító-egyesület“ létesítése végett. Alulírottak, mint a csikmegyei ált. kath. tanító-egyesületnek az említett ügyben való intézkedésre kiküldött megbízottai, már az 1880. évben fölhivtuk az erdélyegyházmegyei r. k. tanító-egyesületeket, hogy az erdélyegyházmegyei r. k. tanító-egyesület megalakításához járuljanak hozzá, válaszsznak képviselőket, kik az egyesület megalakítása végett annak idején gyűlésre megjelenjenek.

Fölvívásunkra majd mindegyik egyesület megválasztotta képviselőit, — és mi elérkezettnek látjuk az időt az eszmének haladéktalan megtestesítésére.

Azért is ezennel jónak látjuk kihirdetni, hogy az erdélyegyházmegyei r. k. tanító-egyesületet megalakító gyűlés f. évi október 16-án Gyula-Fehérvárott a püsp. lyceum helyiségében megtartatik s egyszersmind azon kérrrel járulunk a megválasztott képviselőkhöz, hogy a nevezett helyen a kitűzött időben megbízó leveleikkel megjelenni sziveskedjenek; a még résztvételre nem jelentkezett t. egyesületeket pedig hazafias és atyafiságos tisztelettel fölkérjük, hogy az említett gyűlésre képviselőt v. képviselőket választani és küldeni méltóztassanak. A gyűlés különben minden úgbarátot szívesen fog látni.

Kivánatos, hogy a megjelenni szándékozók okt. 15-ére beérkezzenek, hogy másnap d. u. előértekezletet lehessen tartani. Ezen előértekezleten a képviselők megbízó leveleiket bemutatják, s ugyan itt fog köze-

lebről megállapítani a szervezkedő gyűlés programmá. Ennek főbb tárgyait addig is közöljük a következőkben:

1. Elnöki megnyitó beszéd,
2. Az alapszabály javaslat tárgyalása,
3. Tisztségviselők megválasztása.

Az érkezők elszállásolása iránti szíves intézkedésre az alsófehérmegyei rom. kath. tanítók önképzőkörének t. elnökségét kértük meg, s ez a szükséges tájékoztatást az érdekelteknek idejekorán meg fogja adni. Csik-Somlyón 1881. szept. 18. Földes József kép. tanár, bizottsági tag. Imets Fülöp Jákó m. k., t. főesperes, bizottsági tag. Baka János m. k., kántortanító, bizottsági tag.

Irodalom.

— **Lubrich Ágost** egyetemi tanár urtól a következő „jelentést“ kaptuk:

Van szerencsém a nevelésügy t. cz. barátainak tisztelettel jelenteni hogy „Neveléstudomány“ czimű, 130 nagy ivre terjedő, 3-ik kiadásu művem pár száz példányának árát, annak könnyebb megszerezhetése czéljából, 10 frtról 6 frtra. — „A Nevelés Történelemre“ czimű munkám II-ik kötetét (az 1. elfogyott) pedig mely bevezetésében az ókor nevelésének eszméit és eredményeit kiemelve, mint a keresztény kor nevelésének rajza, magában is teljes egésznek tekintendő, 5 frttól 3-ra szállítottam. — A művek csak nálam kaphatók. Kelt Budapesten, 1881. évi szept. 6-án. *Lubrich Ágost*, m. kir. egyetemi r. tanár. (Lakása: Sándor-u. 32. sz.)

A napi események köréből.

— **Apostoli királyunk ő Felsege névnapján** — okt. 4-én — az ünnepélyes isteni tiszteletet, melyen a katonatisztikar a káptalan központi papság, tanári testületek az ifjúsággal s a különböző polgári hivatali testületek tagjai számosan megjelentek, Mélt. L ő n h a r t Ferencz segédpüspök ur diszsegédlettel tartotta. Épen ezen napra esvén a segédpüspök ur ő Méltósága névnapja, mise után a káptalan tanárok, központi és növendékpapság testületileg jelentek meg nevnapi üdvözlésre ő Méltóságánál, kit a megjelentek nevében Ngos Andrásy István apátkanonok őszinte szívből fakadó érzelmmel köszöntött, s ki a köszöntést szeretetteljes szavakban viszonzva. Délután 1 órakor főpásztorunk Dr. F o g a r a s y Mihály ur ő Nagyméltósága a segédpüspök ur tiszteletére alkalmi ebédet adott, melyet a jóízű étkek élvezete mellett a fölköszöntések remek eszméi is fűszereztek. A fölköszöntések sorát a segédpüspök ur nyitotta meg, éltetvén ő Felsegét és Dr. F o g a r a s y Mihály püspök ur ő excját; A segédpüspök urat Barts Ferencz prépost-kanonok ur, Barts Ferencz prépost-kanonok urat Joksman Nándor kir. törvsz. elnök ur köszöntötte; majd folytatolag Kolozsi Antal cz. prépost és irodai igazgató ur a püspöki iroda nevé-

ben, Potier ezredes ur a helyőrség nevében, Henter Gábor kir. ügyész ur hivataltartásai nevében tartalmazas fölköszöntésben éltették Lónhart Ferencz ő méltóságát s kívántak neki főpapi üdvös működéséhez sikert jöletet és boldog megelégedést. A segédpüspök iránt névnapja alkalmából ugy helyben mint a vidékről még számosan fejezték ki üdvkivánataikat. Ad multos annos!

— Bérnálási ut. Mélt. Lónhart Ferencz segédpüspök ur Dr. Tódor József hittanár kíséretében okt. 8-án Nagyszebenbe utazott a bérnálás szentségének kiszolgáltatása végett, ugyanezen célból okt. 16-án Szászvárosra fog utazni.

— A kolozsvári rom. kath. egyházközség képviselő testülete okt. 2-án a plébános-választás megejtven a hármasszámú Dr. Éltes Károly 122, Kovács Ferencz 50, Agoston Károly 36 szavazattal jöttek be. Az eredmény általános lelkesedést keltett minden körben, kivéve a „Kelet“ című lap obscurus és vitiosus körét.

— A szent. László-társulat a folyó évi szeptember 27-én tartotta XVI. rendes közgyűlését nagy részvétel mellett. A gyűlést Nagymélt. és főtiszt. Schlauch Lőrincz szatmári püspök és társulati elnök ur nyitotta meg azon remek beszéddel, melynek közlését mai számunk homlokán megkezdettük.

— Figyelmeztetés. Az „Erdélyegyházmegyei rom. kath. tanítóegyesület“ alakuló gyűlésére kibocsátott meghívó szerint az elszállásolás eszközzésével alattirt lévén megbízva, van szerencsém értesíteni az illetőket, hogy a szállás iránt a megérkezés napján a várban a finóvdében fognak tájékozást nyerni, mely célból egyszersmind tisztelettel kérvén, sziveskedjenek a megjelenés iránt ugyanoda intézendő levélben legkésőbb okt. 14-ig nyilatkozni. Gy.-fehérvárt 1881 okt. 5. Biró Béla mint az alsófehérmegyei rom. kath. tanítók önképzőkörének elnöke.

— Az alsófehérmegyei rom. kath. tanítók önképzőköre folyó okt. hó 13-án — akadályozó körülmények miatt — délután 3 órakor M. Portuson őszi gyűlést tart, melynek tárgyát gyakorlati tanítás, két értekezés bírálata, az országos tanítói gyűlésre megválasztott képviselőnek jelentése, az erdélyegyházmegyei rom. kath. tanítóegyesület alapszabályainak átvizsgálása és az október 16-ra kitűzött alakuló gyűlés érdekében eszmecsere és intézkedés fogja képezni. Midőn az önképzőkör t. tagjait ezen gyűlésre meghívni szerencsém van, egyszersmind fölkérem az „erdélyegyházmegyei r. k. tanítóegyesület“ alapszabályainak átvizsgálására az alvinczi gyűlésen kiküldött bizottsági tagokat, sziveskedjenek október hó 11-én délután 4¹/₂ órakor a gymnasium helységében tanácskozmányra megjelenni. Kelt

Gy.-Fehérvártt, 1881. okt. 7. Biró Béla gymn. igazgató, mint elnök.

— A vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszter a dr. Télyf Iván lemondása következtében az orsz. középiskolai tanárvizsgáló-bizottság alelnökévé 3 év tartamára, Bartal Antal. a középiskolai tanár-képző-intézet gyakorló-főgymnásiuma igazgatóját nevezte ki.

† A felcsiki rom. kath. esperes kerületi papság a maga, valamint több testvér és számos rokon nevében szomoruan jelenti, hogy Ngos. Eránosz Jeremiás cz. kanonok, felcsiki főesperes, csikrákosi plébános, Ő cs. és k. Felsege Ferencz József érdemkeresztes folyó 1881. évi szeptember hó 26-án d. e. 10 órakor a haldoklók szentségeinek ájtatos felvétele után, életének 73-ik, áldozásának 50 ik évében két heti súlyos betegség után váratlanul az Urban kimult.

Hült tetemei folyó hó 28-án d. e. 10 órakor, engesztelő áldozat bemutatása mellett a csikrákosi templom kerítésében fognak nyugalomra helyeztetni.

Az örök világosság fényeskedjék neki! Csik-Rákos, 1881. évi szeptember 26.

— Nyilvános köszönet. Nagyságos és ft. Andrásy István gy.-fehérvári székesegyházi apátkanonok ur az erdélyi rom. kath. püspöki papnövelde növendékeinek folyó 1881/2-ik évre az igazi vallásos szellemben való megerősödés és előbbrehaladás céljából „a hitterjesztés lapjai“ és Jézus sz. szívének hírnöke“ című kitűnő folyóiratokat megrendelni — illetve átengedni kegyeskedett.

A tiszta hálaérzet indit ezen jótékonyágért ifju szívünknek alázatos köszönetét teljes hódolattal nyilvánosan is kifejezni, s midőn a hála és tisztelet adóját kép leróni ügyekszünk, egyszersmind forrón óhajtjuk, hogy Isten a szent ügyet oly mélyen szíven hordozó kegyes jótévőt tisztes öregségének már jól előhaladott napjai mellett is ép lelki és testi erejében nemes czélú áldozatainak gyakorolhatására még számos évekig tassa meg!

A Növendék papság.

— Az orsz. középiskolai tanárvizsgáló bizottság elnöksége f. é. szept. 8-án a következő „tudósítást“ tette közzé:

Azon tanárjelölteknek, kik egyetemi tanulmányaikat még 1879/80. tanévben végezték, ezennel emlékeztükbe hozatik, hogy a tanárvizgálatot a fennálló tanárvizgálati szabályzat szerint még csak a jelen 1881/2 tánév végeik tehetik le.

E határidőn tul az újabb tanárvizgálati rendszabályzat lép életbe.

— A székelyföldi kézdi-vásárhelyi oltáregylet október hó 9-én délután 1 órakor fogja kantában, a szokott helyiségben, évi közgyűlését megtartani, melyre minden tag és érdekeltek tisztelettel meghívattak.

Bereck, 1881. szept. 27.

Bálint László.
plébános.

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztő-bizottság. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA. Szerkesztőtársak. BALOGH IGNÁCZ, CSERNI BÉLA, CSISZÉR JÁNOS, Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Nyomatott a püsp. lyc. gyorssajtóján Gyulafehérvártt. (Klúger B.-nál.)